

Keywords: sports, sports activities, management, totalitarian society, a democratic society.

Осьмак Т. В.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті розглянуто застосування культурологічного підходу та досвід впровадження культурологічних знань у практику професійної підготовки майбутнього вчителя, обґрунтовано поняття «культурологічне виховання».

Ключові слова: культурологічний підхід, аксіологія, культуротворча спрямованість, культуротворча модель.

Провідними ідеями сучасної концепції вищої освіти є необхідність її культуротворчої спрямованості. Різні країни мають відмінні традиції системного розгляду взаємодії культури та освіти. У сучасній теорії і практиці освіти простежується тенденція не тільки пошуку нових підходів до його організації, але й іншого, адекватного сучасній культурі та науці розуміння його особливостей та механізмів.

Культурологічний підхід до проблем професійної освіти дозволяє подолати суперечність між духовним і матеріальним, яка існує у сфері освіти. Інструментально-нормативна модель навчання сьогодні повинна бути замінена на культуротворчу модель, яка спирається на визнання принципової незавершеності культурно-освітнього шляху людини, індивідуалізації освітньої траєкторії. Погляд на освіту з позицій культури відкриває перспективи глибшого розуміння глобальних тенденцій її розвитку. Проблема культурологічної освіти у вищому педагогічному закладі є комплексною, її фрагментарним вивченням займаються філософи, соціологи, культурологи, педагоги, психологи.

«Проблема удосконалювання освіти належить до числа тих педагогічних проблем, що з часом нічого не втрачають у своїй актуальності. Саме через навчання в його єдності з вихованням здійснюється найважливіша функція суспільства – передача соціального досвіду підростаючим поколінням. Поліпшення діяльності, за допомогою якої реалізується ця функція, – «вічна» задача педагогіки» [1, 308].

Мета статті – проаналізувати теоретичну та практичну складову змісту та педагогічних умов процесу культурологічної підготовки майбутніх педагогів у вищій професійній освіті через аксіологічну складову.

Уперше в історії філософії до проблеми цінностей звернувся Арістотель. На його думку, засадничим поняттям, яке зумовлює існування людських уявлень про «бажане» і «належне», є поняття «благо». Благом «називають або те, що є кращим для кожного сущого..., або те, що робить благами інші причетні до нього речі, тобто ідею блага» («Велика етика», Арістотель). Платон, розвиваючи цю концепцію, визначив існування двох світів (сфер) буття: 1) фізичну (природну) реальність, чуттєве буття; 2) ідеальну (надприродну) реальність, буття ідей (ейдосів), доступну лише розуму. Ці два світи, за Платоном, пов'язує єдине начало – благо. Ідея блага й уявлення про його досягнення в реальному житті людини стали основою європейської традиції осмислення проблеми цінностей.

Сократ також займався питаннями цінностей та зробив їх центральним пунктом своєї філософії та сформулювавши його у вигляді питання про те що є благо. Благо є реалізована цінність – корисність. Тобто цінність та користь – дві сторони однієї медалі.

Прихильники онтологічного аксіологізму вважають, що цінності існують самі по собі, вони об'єктивні (Р.-Г. Логце, Г. Коген, Г. Ріккерт, Н. Гартман, Ф. Brentano, М. Шелер). Представники суб'єктивістської аксіології наголошують на суб'єктивістському змісті ціннісних суджень (В. Дільтей, Ф. Адлер, О. Шпенглер, А.-Дж. Тойнбі, П. Сорокін).

Взаємозв'язок культурології та освіти представлено в роботах Л. Буєвої, М. Бургіна, З. Донець, Є. Жорнової, Г. Згурського, Б. Степанишина. Проблему професійної підготовки спеціалістів загальної культури розглядали А. Бойко, Г. Гребенюк, В. Гриньова, І. Зязюн, Н. Крилова, Л. Нечипоренко, Н. Ничкало, І. Саєва, І. Прокопенко, М. Подберезський, Г. Троцько, Г. Шевченко.

Загальні питання реалізації культурологічного підходу, його системотвірна роль для педагогічної теорії і практики обґрунтовується у роботах Є. Баллера, В. Біблера, Є. Бондаревської, І. Зязюна, М. Кагана, Н. Крилової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, Н. Щуркової.

Важливі методологічні і теоретичні проблеми культурологічної підготовки сучасного спеціаліста досліджуються у роботах А. Арнольдова, Л. Буєвої, І. Кефелі, І. Луцької, В. Маслова, О. Попової, Р. Розіна, Ю. Рождественського, Н. Сердюк.

Важливою є педагогічна спрямованість особистості студента, його мотивація до майбутньої професії вчителя. Стійке прагнення до вчительської діяльності допомагає долати професійні труднощі та підвищувати власний культурний рівень.

Модель професійної підготовки вчителя, висунута Ю. Пассовим [3], пропонує замінити традиційну освітню парадигму, орієнтовану на отримання знань, на культуровідповідну. Тож унаслідок зміни ціннісних позицій, до прикладу, вчитель іноземної мови чи географії виступає не просто викладачем навчальної дисципліни, а носієм культурного змісту освіти. Натомість для того, щоб перетворити вчителя з викладача іноземної мови на вчителя іншомовної культури, варто створити, наприклад, спеціальні інтегровані курси.

Домінантною складовою культурологічного підходу виступає аксіологія – вчення про цінності. Аксіологія, зокрема, наука про цінності освіти, у яких представлена система значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, які регулюють взаємодію в освітній сфері і формують компонент відносин у структурі особистості.

Особистість розвивається шляхом освоєння культури як системи цінностей і водночас стає творцем нових елементів культури, тобто відбувається становлення індивіда як творчої особистості. Тому культурологічний підхід посідає провідне місце в дослідженні проблеми гуманітарного знання, а в галузі педагогічних наук ґрунтується на положеннях А. Дістервега про культуровідповідність виховання; І. Гербарта – про культурну індивідуальність особистості, тобто культура розглядається як природне середовище виховання і розвитку особистості. Культура виступає як мета і засіб, а також як результат навчально-виховного процесу. Культуротворча функція навчання і виховання знаходить вияв у створенні культури цінностей, головною з яких є особистість.

На думку І. Ісаєва, культурологічний підхід як конкретно-наукова методологія пізнання і перетворення педагогічної реальності має три взаємопов'язані аспекти дії:

– аксіологічний аспект культурологічного підходу обумовлений тим, що кожному виду людської діяльності, як цілеспрямованій, мотивованій, культурно організованій, властиві свої підстави, оцінки, критерії (цілі, норми, стандарт т. д.) та способи оцінювання;

– технологічний аспект культурологічного підходу пов'язаний із розумінням культури як специфічного способу людської діяльності;

– особово-творчий аспект культурологічного підходу обумовлений об'єктивним зв'язком індивіда і культури. Індивід є носієм культури,

тож у зв'язку з цим в руслі особово-творчого аспекту культурологічного підходу освоєння культури слід розуміти як проблему зміни самої людини, її становлення як творчої особистості [2].

Український учений І. Зязюн дійшов висновку, що вітчизняній педагогіці потрібні нові акценти та інші шляхи її розвитку. Слід зауважити, що ця ідея була виголошена науковцем не випадково. Він пригадує, що ще зі студентських років у ньому не згасав протест проти нав'язування навчальних програм, особливо з гуманітарних предметів, стереотипів, спрямованих на руйнування власних оцінок і переконань. Перебуваючи в умовах постійної регламентації власних думок і стилю поведінки, він відчував, що гальмується його спроможність пізнавати нове, оригінальне і використовувати все це для формування власного «я». Так народилася ідея нової культурологічної – парадигми у вітчизняній педагогіці.

Сам термін «парадигма» витлумачується як сукупність теоретичних і методологічних передумов, що визначають конкретне наукове дослідження та втілюються в науковій практиці на цьому етапі. Якщо йдеться про зміну парадигми в освіті, то доцільно виявити причини, які викликають нагальну потребу докорінних змін в освіті та вихованні. Зміст культурологічної парадигми І. Зязюна, як правило, репрезентують як поєднання трьох складових: наповнення традиційної системи освіти культурологічним змістом, формування культури особистості педагога та культурологічний характер середовища.

Світові та українські вчені дійшли висновку, що нинішній етап історії людського суспільства, на жаль, характеризується тим, що культура опинилася перед викликами сучасної цивілізації. Техногенна цивілізація, сягнувши вражаючих вершин в науці і техніці, породила глобальні кризи, що поставили під загрозу саме існування людства. Вона зробила людство смертним, створивши зброю масового знищення, призвела до наростання екологічної кризи, до реальної можливості руйнування біогенетичної основи людської життєдіяльності, вона ж забезпечила значне відставання розвитку людських емоцій від розумового розвитку.

За таких умов панування традиційної парадигми освіти, зорієнтованої лише на отримання знань, стає неможливим. Традиційна освіта та виховання базувалася на таких основних принципах:

- ідеологізація та регламентація наукового ядра знань;
- академічний класно-урочний характер накопичення знань та оволодіння ними;
- недиференційований підхід до особистості учня, студента;

- відсутність стимулів до розвитку творчості та ініціативи;
 - неможливість висловити свою думку з того чи іншого питання;
 - авторитарний стиль взаємин вчителів та учнів, викладачів і студентів.

Аналізуючи кризу традиційної радянської освіти, відомий російський культуролог В. Розанов писав, що було порушено три найважливіші принципи освіти: індивідуальності, цілісності та культуровідповідності.

Проаналізувавши всі компоненти навчального процесу у професійному спрямуванні, пропонуємо культуротворчу модель, яку можна запроваджувати в навчальний процес у вишах (табл. 1).

Таблиця 1

Культуротворча модель

	Фактори впливу на майбутнього педагога	
Тип фактору	Теоретичні	Практичні
Зміст фактору	Технологічний аспект культурологічного підходу, пов'язаний з розумінням культури як специфічного способу людської діяльності.	Створення ситуації культури, де майбутній педагог у процесі роботи йде до народження знань-думок

Безсумнівно, для реалізації культурологічної підготовки майбутнього педагога необхідна системність, гармонійне поєднання змістово-педагогічного та організаційно-методичного процесу засвоєння культурологічного матеріалу, визначеного гуманістичними аксіологічними орієнтирами. Необхідною умовою є культурологічна спрямованість, гуманітарна проблематизація, культуромісткість педагогічної освіти.

Нині професіоналізм учителя визначається його культурологічною підготовленістю, передбачає різнобічний особистісний розвиток, формування гуманістичної педагогічної позиції на основі єдності фахової, суспільно-економічної та культурологічної підготовки. Тож майбутній педагог має стати не лише реципієнтом культурних цінностей, а й дослідником культурно-освітніх процесів на основі системи відповідних культурологічних знань та умінь, визначених гуманістичними аксіологічними орієнтаціями, а найважливіше, – творцем культуротворчого навчального та виховного середовища у школі.

Узагальнюючи погляди науковців на сутність і призначення освіти, можна дійти висновку, що сучасна педагогіка принципово

змінює свої методологічні основи на користь філософії культури та філософії людини. Одним із нагальних завдань викладача у педагогічному виші має стати вироблення у студентів органічної потреби безперервного культурного самовдосконалення та усвідомлення важливості розуміння культурних процесів для їх майбутньої професійної діяльності, яка полягає у формуванні особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтоване виховання: Науково-методичний посібник / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 203 с.
2. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Ф. Исаев. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 208 с.
3. Пассов Е. И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация // Иноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 3 – 18.
4. Роганова М. В. Виховання духовної культури у студентів вищих навчальних закладів в інтегрованих групах навчання: теорія і практика [монографія] / М. В. Роганова. – Краматорськ, ДІТМ МТУ, 2010. – 454 с.
5. Настенко Л. Г. Педагогічні умови культурологічної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Режим доступу : http://www.psych.kiev.ua/Педагогічні_умови_культурологічної_підготовки_майбутнього_вчителя.

Осьмак Т. В. Культурологическое воспитание будущих педагогов.

В статье рассматривается применение культурологического подхода и опыт внедрения культурологических знаний в практику профессиональной подготовки будущего учителя, обоснованно понятие «культурологическое воспитание».

Ключевые слова: культурологический подход, аксиология, культуротворческая направленность, культуротворческая модель.

Os'mak T. V. Kul'turological education of future teachers.

In the article is examined kul'turological approach and experience of introduction of kul'turological knowledges is considered in practice of professional preparation of future teacher, grounded concept «Kul'turological education».

Keywords: culturological studies approach, axiology, culture creative direction, culture creative model.